

dvůr Karla IV. dobrovolně. Proti tomu jistě nelze nic namítnout — pouze je třeba dodat, že prodlévání na císařském dvoře bylo v zájmu samotných slezských Piastovců (ostatně Albertův sňatek to dokládá nadobytčejně zřetelně). Poněkud bych snad relativizoval autorova slova, že podmínky, v nichž Albert Střelecký žil, mu neumožnily získání plné nezávislosti jeho vlády. Mám pocit, že Klemenski v předchozím textu dokázal spíše opak — velmi zajímavé jsou právě Albertovy vazby na budínský královský dvůr, odkud jménem uherského krále v roce 1346 dokonce vedl poselstvo do Avignonu. V závěrečném shrnutí potom autor píše, že Albert byl svědkem „oddzielania Śląska od Królestwa Polskiego“. Jde podle mého názoru o diskuzní závěr, když, jak známo, slezská knížectví nebyla součástí obnovovaného polského království ani v závěru 13. století ani později a předtím v průběhu 13. století polské království fakticky neexistovalo. Těžko tudíž mohlo docházet k jejich oddělování.

Předchozími připomínkami jsem ale rozhodně nechtěl snižovat význam a kvalitu představené práce. Jsou to spíše jen poznámky na okraj, z nichž za podstatnější považuji jen vynechání zpracování o kanceláři (viz výše). Biografii Alberta Střeleckého považuji rozhodně za povedené zpracování a pevně věřím, že jej budou následovat (ať už přímo z pera Marcina Klemenského, nebo autorů jiných) i biografie jiných (zvláště dolnoslezských) Piastovců pozdního středověku⁴ — nejen popsání jejich osobností, ale také poznání jejich dvorů a správy vlastního knížectví (včetně vývoje vévodských kanceláří) jsou desideratem silesiakálního bádání (ať už jazykově polského, německého či českého).

Tomáš Velička

Martin BARUS (ed.), 150 let Filipova. Sborník z konference konané ve dnech 12. a 13. září 2016 v Krásné Lípě a Filipově s edicí akt biskupské vyšetřovací komise z let 1866 až 1872. 150 Jahre Philippsdorf. Sammelband der Tagung am 12. und 13. September 2016 in Schönlinde und Philippsdorf, mit der Edition der Akten der bischöflichen Ermittlungskommission aus den Jahren 1866 bis 1872, Červený Kostelec – Litoměřice, Pavel Mervart, 2018, 712 s., ISBN 978-80-7465-313-1

V bazilice minor ve Filipově se každoročně slaví (pontifikální) mše svatá 13. ledna v 4.00 hodin. Poutníci si zde v brzkou ranní hodinu připomínají údajné zjevení Panny Marie spojené s uzdravením mladé ženy Marie Magdaleny Kade, ke kterému mělo dojít v roce 1866. „Filipovské události“ zahrnující náhlé uzdravení, jeho vyšetřování a navazující příběh připomněla konference konaná v roce 2016 k jejich 150. výročí. V nakladatelství Pavel Mervart ve spolupráci s Biskupstvím litoměřickým vyšel sborník, v němž nacházíme jednak příspěvky ze zmíněné konference, jednak edici akt biskupské vyšetřovací komise. Kniha v pevné vazbě doplněná černobílými přílohami

4 Na rozdíl od jejich hornoslezských příbuzných u nich disponujeme poměrně hojnou materiálovou základnou, která mnohonásobně převyšuje hornoslezské poměry (ať už jde například o javorské a svídnické vévody, či knížata z linie lehnicko-břežské).

čítá téměř 700 stran, protože veškeré texty jsou otištěny jak v českém, tak německém jazyce. Pro účely recenze můžeme rozdělit příspěvky ve sborníku do tří kategorií: 1) texty vztahující se přímo k historii a současnosti „filipovských událostí“, 2) širší kontext dějin Filipova a okolí, 3) teologické reflexe.

1) Archivář Biskupství litoměřického Martin Barus shrnuje příběh uzdravení Marie Magdaleny Kade a seznamuje s dostupnými prameny (s. 43–64). Ačkoliv se jedná o události po polovině 19. století, původních pramenů se zachovalo velmi málo, pro dané období neexistuje farní ani obecní kronika, naopak otázka pátrání ve vatikánských archivech zůstává otevřená. Některé písemnosti si z konzistoře vypůjčil redemptorista Johann Polifka, podle Martina Baruse je však zřejmě nevrátil a v řadě ohledů jsme odkázáni na jím vyhotovený opis části akt biskupské vyšetřovací komise jakožto primární pramen.

Milan Zbořil zpracoval pasáž nazvanou „Filipovské události z lékařského pohledu“ (s. 93–98). Kvůli malému množství „věrohodných zpráv a pozorování“ (s. 93) nelze dnes jednoznačně určit, zda se jednalo o zázračné uzdravení. Obtíže jsou spojeny jak s fyzickou, tak s psychickou rovinou: v pramenech se objevuje pemfigus a hysterie. Ovšem stanovit přesnou diagnózu kožní nemoci Marie Magdaleny Kade, použít psychologickou nebo psychiatrickou kategorii a určit vliv jednotlivých léčebných postupů dnes není možné.

2) Klára Mágrová zabývající se dlouhodobě sakrálními památkami regionu zpracovala text shrnující stavební dějiny poutního místa Filipov (s. 133–143). Od května roku 1866 sloužil rodinný dům, v němž došlo k uzdravení, již pouze jako místo modlitby. Na jeho místě vznikla nejprve v letech 1870–1873 kaple Panny Marie Uzdravení nemocných a záhy velkoryse pojatý kostel Panny Marie Pomocnice křesťanů (1873–1885), povýšený roku 1926 na baziliku minor. Redemptorista a bývalý generální vikář litoměřické diecéze Stanislav Příbyl navazuje příspěvkem „Papežské baziliky jako právní a liturgický fenomén“ (s. 161–168). Nabízí stručné vysvětlení pojmu bazilika a připomíná, že Filipov se stal po Svaté Hoře a Bohosudově třetí bazilikou menší v českých zemích i celém Rakousko-Uhersku. Prameny ukazují jednak úsilí správců poutního místa o korunovací sochy Panny Marie, jednak snahu o povýšení na baziliku minor. U příspěvku je přiloženo papežské breve — u českého textu v latině, u německého v němčině.

Kristina Kaiserová se věnovala svěřením Filipova Kongregaci Nejsvětějšího Vykupitele v roce 1885 (s. 185–192). Převzetí Filipova redemptoristy souviselo s odmítavými reakcemi jiných společností apoštolského života a zcela odpovídalo obnovitelskému úsilí provinciála Andrease Hamerle. Historička barvitě líčí těžkosti členů kongregace, kteří se museli vyrovnat s vlivem místního kněze i určitým odstupem ze strany uzdravené. Celkový pohled na působení redemptoristů ve Filipově v letech 1885–1950 zpracoval Martin Leitgöb, původem rakouský redemptorista působící v Praze (s. 213–218). Řeholníci převzali již zavedené a vzkvétající poutní místo, v místě či jinde vedli exercicie a lidové misie. Provincii zasáhl odchod německy mluvících bratří v roce 1946, čeští zde mohli působit do zásahu proti mužským řeholím v roce 1950.

Novější etapy dějin a současnost pak obsahuje stručný příspěvek Benna Beneše, S.D.B., (s. 219–221). Věnuje se obnově chátrající baziliky po roce 1978 a příchodu

salesiánů dona Bosca do Filipova po roce 1989 včetně seznamu zde působících salesiánů. Geburg Thunig-Nitterová popisuje vztah Filipova a sdružení Ackermann-Gemeinde, v němž se angažuje (s. 235–238). Němečtí obyvatelé vyhnaní po druhé světové válce z českých zemí si totiž vztah k Filipovu zachovali, autorka pak vztahuje Mariin příslib zhojení ran na vztahy mezi Čechy a Němci. Část s příspěvky uzavírá homilie litoměřického biskupa Jana Baxanta z připomínky uzdravení v roce 2016 (s. 239–240).

3) Josef Hřebík, kněz a přední český znalec Starého zákona, vybral pro teologickou úvahu příběh o vzkříšení mrtvého chlapce prorokem Elíšou, zaznamenaný ve Druhé knize královské (2 Kr 4, 8–37). Po komentáři vysvětluje, že Bůh reaguje na přijetí a otevřenost ze strany člověka a „svým zásahem odpoví na nejpálčivější (byť přímo nevyslovenou) potřebu člověka, která se tak či onak týká daru života“ (s. 31). Kněz a ekzeziolog Prokop Brož připojil teologickou reflexi (s. 107–117), do níž zahrnul „dimenze zbožnosti, církevní nauky i církevního práva“ (s. 108). Připomíná, že uzdravení Marie Magdaleny Kade zahrnovalo oblast duchovní, tělesnou i sociální, tedy opětovné objevení modlitby, dokonalé zhojení a smysl pro druhé. Z hlediska přijetí události společenstvím církve je zajímavé nejen šíření kultu, ale také překračování obvyklých konfesních nebo národnostních hranic.

K příspěvkům lze podotknout, že přes značnou známost filipovského fenoménu by sborník mohl být koncipován s větším ohledem na neznalého čtenáře. Ten může postrádat chronologickou osu nebo lépe samostatně uvedený základní příběh bez komentářů a bočních linií. Do jisté míry jej doplňuje medailonek Marie Magdaleny Kade, tvořící však až součást úvodu k edici akt, v obsahu navíc samostatně neuvedenou. Stejně tak chybí podrobnější komentář a všeobecné, typologicky pojaté uvedení do existující literatury či překlad papežského breve do českého jazyka. Mezi teologickými reflexemi bychom očekávali též mariologický příspěvek, opřený o starší i novější církevní dokumenty.

Velkým přínosem sborníku je zpřístupnění akt biskupské vyšetřovací komise z let 1866–1872 (s. 247–288 úvod, s. 336–680 vlastní akta) sestávající z „nesourodého korpusu dokumentů různé provenience“ (s. 254) v německém a latinském jazyce. Archiválie včetně detailních výslechových protokolů poskytují zajímavý a podrobný vhled do procesu a mentality zúčastněných osob. Již ve výše zmíněném příspěvku Martin Barus konstatuje, že na úrovni litoměřické diecéze v podstatě nikdy nedošlo k uzavření celé události, ačkoliv praxe na vzniklém poutním místě odpovídala a odpovídá intencím závěrečného referátu kanovníka a předsedy komise Jana Řeháka z roku 1872. Text tvoří závěrečný dokument edice akt a kromě jiného se v něm uvádí: „Ať není nikdo, kdo spatřuje něco podivuhodného v událostech, které se odehrály 13. ledna 1866 ve Filipově (...) obviňován z pověrčivosti, ale také ať na nikoho není poukazováno jako na nenakloněného církvi a bezbožného, protože zázrak sám o sobě neuznává“ (s. 679).